

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

SOSTella ei ole huomautettavaa valmiuslain tarkoitukseen, soveltamisalaan tai poikkeusolojen määritelmään. Lainsäädännön ydin tulee selkeästi esille eli valmiuslaki koskee tilanteita, joissa yhteiskunnan välttämättömät toiminnot ja kriittinen infrastruktuuri olennaisesti vaarantuvat tai ihmisten terveys ja turvallisuus ovat uhattuina.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

SOSTE kannattaa julkisille ja tiettyjä lakisääteisiä julkisia hallintotehtäviä hoitaville kohdennettua, aikaisempaa yksityiskohtaisempaa yleistä varautumisvelvollisuutta, koska säännökset vahvistavat muun muassa sosiaali- ja terveysjärjestöjen edustamien eri ryhmien ja kieliryhmien oikeuksien toteutumista. Myös se, että varautumisvelvollisten tulee varmistaa toimenpiteet ulkoistus- ja ostopalvelutilanteissa, on hyvä uudistus palveluja tuottavien järjestöjen näkökulmasta.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

Sosiaali- ja terveysjärjestöille varautumisen suunnittelu on vapaaehtoista. SOSTE toteaa, että järjestöissä kannattaisi panostaa esimerkiksi valmiussuunnitelmien laadintaan ja henkilöstön kouluttamiseen.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Valmiuslain 10 pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi säännös kunkin ministeriön velvollisuudesta vastata toimialallaan ajantasaisen tilannekuvan ylläpitämisestä. Toimiala- tai tehtäväkohtaisen tilannekuvan ylläpitotehtäviä on lisäksi säädetty useille kansallisille virastoille. SOSTE pitää hyvänä eri toimijoiden toteuttamaa tilannekuvatiedon ylläpitämistä ja ehdottaakin, että sitä täydennettäisiin järjestöjen keräämällä ja järjestöistä kerättävällä tiedolla. Jotta järjestötiedon maksimaalinen hyödyntäminen on mahdollista, olisi järjestötiedolle luotava pysyvä tietokantaratkaisu kansallisten toimijoiden yhteistyönä.

Aikaisemmassa lausuntopalautteessa korostettiin varautumisen poikkihallinnollisen ohjaamisen ja yhteensovittamisen merkitystä. Haasteena voidaan pitää hallinnonaloittain jakautuvaa siilomaista rakennetta, joka ei ole tarkoituksenmukainen ottaen huomioon erilaisten häiriöiden ja kriisien hallinnonalojen rajat ylittävä luonne. SOSTE nostaakin tämän näkökulman yhdeksi tärkeimmistä kehittämiskohdista jatkossa.

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Valmiuslain pykälässä 44 säädetäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon erityisestä työvelvollisuudesta. Uudistettu säännös laajentaisi erityisen työvelvollisuuden koskemaan nykyistä poiketen terveydenhuollon henkilöstön lisäksi sosiaalialan koulutuksen ja työkokemuksen omaaviin, koska sosiaali- ja terveydenhuolto toimii palvelujärjestelmässä toiminnallisena kokonaisuutena. Vaikka SOSTE kannattaa integraation vahvistamista, työvelvollisuuden laajentamiseen voi sisältyä toimeenpanoriskejä, jotka liittyvät osaamisen kohdentamiseen, johtamisrakenteisiin ja järjestölähtöisen toiminnan ja palvelujen jatkuvuuteen.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltö) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

SOSTE kantaa huolta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta poikkeusoloissa, koska tilanteen vaatimat rajoitukset ja ohjeistukset voivat kohdistua jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeuksiin ja aiheuttaa kumulatiivisia vaikutuksia tietyille henkilöryhmille. Onkin hyvä, että tasa-arvoon ja eri ihmisryhmiin koskeviin vaikutuksiin on lain valmistelussa kiinnitetty huomiota useassa eri kohdassa sekä korostettu valmissuunnittelun ja varautumisen merkitystä.

Hyvinvointialueiden ja kuntien varautuminen olisi lähtökohtaisesti samankaltaista kuin valtion viranomaisten varautuminen. SOSTE pitää hyvänä sitä, että ihmisten hyvinvointi- ja terveysvaikutusten huomioiminen korostuu lakiehdotukseen sisältyvillä lisätoimivaltuuksilla. Niiden uudistamisen seurauksena hyvinvointialueiden toimintakyky ja mahdollisuudet välttämättömiin

sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin paranevat, minkä lisäksi varmistetaan lääkkeiden ja muiden välttämättömyyshyödykkeiden saatavuus poikkeusoloissa.

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

SOSTE toteaa, että muuttuneen turvallisuusympäristön vuoksi lainsäädännön kokonaistarkastelu on tarpeen. Ajantasaisella ja toimivalla valmiuslainsäädännöllä varmistetaan ihmisten turvallisuus ja elinmahdollisuudet sekä yhteiskunnan toimivuus poikkeusoloissa. Koska valmiuslain soveltamisala käsittää vain kaikkein vakavimmat kriisit, on tärkeää, että kaikkien hallinnonalojen häiriö- ja kriisitilanteiden sääntelyn kokonaistarkastelu sekä sektorilainsäädännön päivitystyö tehdään samanaikaisesti.

SOSTEn näkemyksen mukaan valmiuslain uudistamista koskevalla esityksellä on yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta vahvistava vaikutus. Kokonaisturvallisuuden perusta on normaaliolojen järjestelyissä ja lainsäädännössä, joten viranomaisen ja yhteiskunnan eri toimijoiden välinen tiivis yhteistyö ja tehokas tiedonvaihto ovat keskeisessä asemassa tulevaisuuden riskeihin varautumisessa ja uhkien torjunnassa.

SOSTE korostaa, että sosiaali- ja terveysjärjestöjen mahdollistama arjen turva ja henkisen kriisinkestävyyden tuki ovat merkittävä voimavara viranomaisille niin normaaliolojen häiriö- ja kriisitilanteissa kuin poikkeusoloissakin. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen erityisenä vahvuutena on, että ne pystyvät tavoittamaan myös kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä kuten pitkäaikaissairaita, ikääntyneitä, vammaisia ja lapsiperheitä.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Hahl-Weckström Anita
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

